

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

Научни скуп

ДРУШТВЕНЕ И ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ У СРБИЈИ

13. и 14. децембар 2019. године

Свечана сала САНУ, Кнеза Михаила 35/II
Београд

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

академик Љубомир Максимовић,
копредседник

др Горан Башић,
копредседник

академик Јасмина Грковић-Мејџор

академик Љубодраг Димић

академик Александар Костић

дописни члан САНУ Алпар Лошонц

проф. др Мирјана Рашевић

др Сузана Игњатовић

др Владимир Милисављевић

Петак, 13. децембар

09.00

ОТВАРАЊЕ

Академик Владимир КОСТИЋ, председник САНУ
Горан БАШИЋ, директор ИДН

Уводно предавање

Академик Љубомир МАКСИМОВИЋ, потпредседник САНУ
за друштвене и хуманистичке науке
Изазови друштвених и хуманистичких наука

09.45

Пауза

10.00–11.00 **ИДЕОЛОГИЈА, ПОЛИТИКА И ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ**

Председавајући: академик Љубомир Максимовић
др Владимир Милисављевић

Дописни члан САНУ Алпар ЛОШОНЦ

Глобализација и научне вредности у друштвеним и хуманистичким наукама

Марина ХЈУСОН

Неједнакост, научни империјализам и шта с друштвеним и хуманистичким наукама на периферији?

Владимир МИЛИСАВЉЕВИЋ

Наука као јавно добро

Академик Тибор ВАРАДИ

Друштвене науке и изазов мерљивости

11.00–12.00

Дискусија

12.00–14.00

Пауза за ручак

14 .00–15.00 ВРЕДНОСТИ И УТИЦАЈИ

Председавајући: академик Јасмина Грковић-Мејџор
проф. др Александар Бауцал

Јован БАБИЋ

Етика у друштвеним и хуманистичким наукама

Академик Александар КОСТИЋ

Вредновања научног рада у друштвеним и хуманистичким наукама

Софија СТЕФАНОВИЋ

Друштвене и хуманистичке науке – затворени круг или ниво конкурентности

Александар БАУЦАЛ

Утицај друштвено-хуманистичких наука на социјалне промене и јавне политике

15.00–16.00 Дискусија

Пауза

16.30–17.30 УСЛОВИ И ОГРАНИЧЕЊА

Председавајући: дописни члан САНУ Алпар Лошонц
др Сузана Игњатовић

Снежана СМЕДЕРЕВАЦ

Услови за развој друштвено-хуманистичких наука

Милош МИЛЕНКОВИЋ

Природне науке, технолошки развој и експлораторна улога друштвено-хуманистичких наука

Павле МИЛЕНКОВИЋ

Општи и индивидуални интерес у односу на друштвене и хуманистичке науке

Сузана ИГЊАТОВИЋ, Жељка БУТУРОВИЋ

Положај научника и научница у друштвено-хуманистичким наукама

17.30–18.30 Дискусија

Субота, 14. децембар

10.00–11.00 ПЕРСПЕКТИВЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА У СРБИЈИ

Председавајући: академик Љубодраг Димић
проф. др Мирјана Рашевић

Бојан ТОДОСИЈЕВИЋ

Big data, дигитализација и нови путеви развоја истраживања у друштвеним и хуманистичким наукама

Мирјана РАШЕВИЋ

Друштвене и хуманистичке науке у сутрашњем научном систему Србије

Горан БАШИЋ

Могу ли друштвене науке бити „практичне“?

Слободан ПЕРОВИЋ

Развојне могућности друштвених и хуманистичких наука

11.00–12.00 Дискусија

12.00–12.30 Завршна реч

КЊИГА САЖЕТАКА

ПОЛОЖАЈ НАУЧНИКА И НАУЧНИЦА У ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИМ НАУКАМА

С а ж е т а к. – У раду истражујемо актуелне промене у статусу научничке професије у друштвеним и хуманистичким наукама у глобалном оквиру, имајући у виду специфичности Србије. Полазимо из социолошке перспективе која подразумева комплексност друштвеног положаја. Статус научника обухвата материјални статус, друштвени углед професије, моћ, ванпрофесионални живот и интринсички аспект професије – саму активност научног стваралаштва.

Социо-економски положај научника у академском сектору одликују снажни стратификацијски процеси. Вертикалне поделе настају услед тзв. прекарнизације, тј. померања ка нестабилном радном статусу (јавља се тзв. fast-food радна снага академије). У земљама са високоразвијеним научноистраживачким сектором, лош материјални статус смешта неке категорије на границе сиромаштва, посебно у друштвено-хуманистичким областима. За разлику од високоразвијених земаља где су зараде (као важан аспект материјалног положаја) ниже у академији него у ванакадемском сектору за профил друштвених наука, у Србији не постоји још увек таква разлика у нивоу зарада. Ипак, у Србији се такође уочава померање ка нестабилнијем запослењу у научноистраживачком сектору. Кључне одлике рада у науци – стабилност запослења и флексибилност рада – уступају место неизвесном радном статусу и ограниченој слободи стварања због пројектно усмереног организовања научног рада (К. Касер уводи термин *homo applicandus*). Диференцијација се одвија и хоризонтално. У Србији системски опстаје подела на запослене на универзитетима и институтима (упркос формалној еквиваленцији), што отежава научноистраживачки рад у друштвеним и хуманистичким областима које иначе одликује малобројност научног кадра и слаби капацитети за специјализацију у субдисциплинарним пољима.

Научноистраживачка активност (вредност научних резултата и етос научног стваралаштва) такође се налазе у кризи, што дугорочно утиче на углед професије. Део проблема чине екстерни фактори који ограничавају слободу стварања, јер намећу модел хиперпролиферације радова, али такође утичу на сам процес истраживања. Тако се основна истраживања усмеравају задатим темама, а теоријски и методолошки аспекти истраживања прилагођавају пројектним захтевима (нпр. обавеза укључивања родне димензије у истраживање или интердисциплинарност). Кризу научног рада и етоса видимо у аферама око веродостојности података и ретракције радова, тешкоћама са репликацијом резултата и закључ-

цима истраживања. Науке попут психологије, које су ближе „тврђим” наукама, суочавају се са неким од ових проблема, док „мекше” дисциплинарне области (антропологија, феминистичке и родне студије) погађају епистемолошки проблеми повезани са идеолошком оптерећеношћу и аутентичношћу теорије (нпр. „Сокал” афере).

Девалвација научног сазнања несумњиво ће утицати на углед и пожељност науке као професионалне оријентације у будућности. Најбољи стручњаци ће одлазити у друге секторе. Не само у Србији, већ глобално, ванакадемске организације све више добијају примат у истраживањима друштвене сфере и постају конкурентни креатори знања. Уз растућу популарност псеудонаучних области (често уз подршку етаблираних научника), поставља се питање депрофесионализације науке и професионалног идентитета научника.

За свеобухватно разумевање положаја научника у друштвеним и хуманистичким наукама треба узети у обзир друштвени контекст и одлике неких категорија унутар научног сектора. У Србији, удео жена у сектору истраживања изједначен је са мушкарцима (у друштвеним и хуманистичким наукама, не само у укупном броју већ и на руководећим позицијама), али њихов статус додатно одређују родно специфични чиниоци (однос приватног и професионалног живота). Расте јаз између младих и старих научника, јер се животни циклус младих поклапа са неповољним трендовима нестабилног запослења, док старији истраживачи користе све предности оствареног статуса. На положај научника такође утичу разлике у социјалном капиталу и припадност „видљивим” и „невидљивим” академским заједницама. Упркос снажној мобилности научника, разлике између центра и периферије опстају, па неке научне заједнице имају већу моћ и ресурсе, што више струко утиче на статус научника, посебно у друштвеним и хуманистичким наукама, где неке области имају ограничен национални оквир и домет.